

РОЗСТАНОВКА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ СИЛ В ПІВДЕННО- АФРИКАНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ВИБОРІВ 1994 РОКУ

САМОЙЛОВА Л.Л.,
аспірантка
Дипломатичної
академії України
при МЗС України

В статті аналізуються основні напрями розвитку політичної ситуації в Південній Африці та регіоні на передодні перших демократичних виборів 1994 року. Відслідковуються зміни, які відбувалися в країні та були спрямовані на демократизацію південноафриканського суспільства та попередження братовбивчої війни між білим та чорним населенням тогочасної Південно-Африканської Республіки (ПАР). Розглядаються можливі моделі політичного устрою перед виборами, аналізуються принципово нові підходи тогочасних політичних лідерів до вирішення внутрішньої соціально-економічної та зовнішньої політики країни.

Ключові слова: Конвент КОДЕСА, Африканський національний конгрес, Партія свободи Інката, Національна партія, бантустан, фолькстаат, міжнародна ізоляція.

Постановка проблеми. Політичний та економічний розвиток Південно-Африканської Республіки протягом двох останніх десятиліть знаходився під впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників політичного та соціально-економічного характеру. Для дослідження ситуації в ПАР у період переходу країни від системи апартеїду та ізоляції на міжнародній арені до становлення демократичного суспільства особливо важливо вбачається вміння орієнтуватися в ситуації, яка відбувалася в країні на передодні перших демократичних виборів 1994 року. Розклад політичних сил в тогочасній ПАР, починаючи власне з 90-х років, серйозно впливали як на стан правового і політичного середовища, так і на рішення білих та чорних еліт не допустити війни та колапсу економіки. Політична воля лідерів, їх прагматизм та виваже-

ність спрямовувалася на побудову демократичного суспільства новітньої Південної Африки, забезпечення політичної злагоди та побудову багатонаціонального толерантного суспільства.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю більш глибокого та предметного вивчення і розуміння тогочасного розкладу внутріполітичних сил в Південно-Африканській Республіці на передодні перших демократичних виборів 1994 року.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями полягає у дослідженні головних закономірностей розвитку ситуації в країні та можливих моделей політичного устрою в ПАР у найважливіший для країни історичний період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Даний період належить до новітньої історії, матеріали, які використовуються, є частково знайомими, або ж зовсім невідомими. Проблематику, яка висвітлюється розглядали вітчизняні вчені С.Нікішенко, В.Кузнецов, актуально звучить точка зору науковців Г.Музики, П.Ігнат'єва. Відомі публікації зарубіжних африканістів Б.Асояна, А.Хазанова, А.Ольдерогге І.Потехіна. Цікавими вбачаються публікації Н.Косенка, Н.Олійника, В.Андросюка. Інтернет-ресурс містить достатньо уривчасту та спорядичну кількість матеріалів та повідомлень щодо заявленої тематики публікацій. Окрім цього, опрацьовано конкретно спрямований матеріал на цю тему та паралельні і дотичні праці з історії, політології, філософії, а також знаних і авторитетних політичних діячів, дипломатів, істориків ХХ-го, початку ХХІ-го сторіччя. Зокрема, Н.Мандела, Ф.де Клерк, С. Жаглан, Х. Олів'є, П.Дуїгнен, Р.Парсонса, Е.Кенні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поряд із вартісними публікаціями українських та зарубіжних авторів, бачимо поверхневі інформаційні зведення, написані різними авторами. Тобто на часі безпосереднє узагальнення існуючих розмислів і артикулів та потреба в додатковому осмисленні, зазначеного важливого періоду розвитку країни.

Метою роботи є проаналізувати основні напрями розвитку політичної ситуації в Південній Африці та регіоні на передодні перших демократичних виборів 1994 року та розглянути можливі моделі політичного устрою перед виборами та принципово нові підходи до вирішення внутріш-

ньої соціально-економічної та зовнішньої політики країни.

Наукова новизна публікації полягає у спробі дослідити заявлений в статті часовий період розвитку ситуації в ПАР на початку 90-их років. З огляду на те, що заявлена тема в повному обсязі, враховуючи каталогізацію певних джерел та документів, їх систематизацію, аналіз і належні висновки, як наукове дослідження - відсутнє. На часі безпосереднє вивчення зазначеного етапу розвитку країни. Наукова праця спонукає звернутися до базових і теоретичних напрацювань (архіви, дипломатичне листування, інтерв'ю, приватні бесіди, виступи в ЗМІ, копії листів тогочасного лідерів країни), які розкривають дану тему, накреслюють майбутні перспективи.

Загальнонаукове значення даної роботи полягає у тому, що вона зможе стати внеском у вивчення питань новітньої історії з тим, щою дати вихід на нові обрії для подальшого використання в студентських аудиторіях, в історичних, дипломатичних та політологічних практиках.

Викладення основного матеріалу. На півдні Африканського континенту під впливом тогочасних світових змін відбувалися важливі політичні події. Зокрема, у 1990 році набула незалежності та отримала членство в ООН Намібія. Південна Африка припинила проведення агресивної політики проти сусідніх держав. Куба вивела свої війська з Анголи, а уряди Анголи та Мозамбіку в пошуках національного консенсусу вступили у прямі переговори з озброєною опозицією. В самій ПАР з лютого 1990 року легалізовані Африканський національний конгрес (АНК), Південно-Африканська комуністична партія (ПАКП) та Панафриканський конгрес (ПАК), які понад 30 років знаходилися під заборонаю. Були також зняті обмеження з 33-х інших політичних та громадських організацій. У 1994 році АНК переміг на виборах та прийшов до влади. Президентом став його безперечний лідер Нельсон Мандела.

У цей час при владі перебував Президент ПАР Фредерік де Клерк, який очолював уряд з вересня 1989 року. Вважається, що він сам та члени його команди належали до того покоління білих африканерів, які більш реально усвідомлювали небезпеку наростаючої в країні кризи, викликані тривалою офіційною політикою роздільного (сегрегація) розвитку расових та національних груп (апартеїду). Серед правлячої еліти визріла впевненість, що ця політика вижила себе та веде країну

в глухий кут або навіть до війни. За її оцінками, зовнішньополітичний курс часів президентів Дж. Форстера і П.Боти, суттю якого був захист перед світовим співтовариством системи апартеїду, безнадійно застарів, не приніс країні нічого, крім міжнародної ізоляції, політичних та економічних санкцій, зневагу цивілізованої спільноти.

За такої політичної ситуації в оточенні Ф.де Клерка були генеровані ідеї, відповідно до яких єдиною розумною лінією дій державного керівництва ПАР за тогочасної політичної ситуації міг бути тільки поступовий демонтаж апартеїду на засадах внутрішнього примирення, виведення країни з міжнародної ізоляції та побудови демократичного суспільства.

Характерними щодо цього є висловлювання тогочасних зарубіжних політологів. Зокрема, американський вчений П.Дуїгнен вважає, що Південна Африка повинна йти тим самим шляхом, яким пройшла Англія та яким крокує Європейський Економічний союз. Проте Захід не повинен вимагати, щоб ПАР вводила демократію за американським зразком. Як африканська держава, ця країна вимушена створювати свою демократію, і це може бути інша модель, ніж уявляється, Заходу.

Результатом переосмислення минулого та рішучого повороту до реальності стала принципово нова внутрішня та зовнішня політика Національної партії, проголошена Президентом Ф.де Клерком у його промові 2 лютого 1990 року. Практично з цього моменту Південна Африка розпочала свій вельми болючий шлях демократичних реформ задля повернення країні гідного місця у світовій спільноті.

Безумовно, особливу роль у перетвореннях країни покликана була зіграти правляча на той час Національна партія (НП), яка за оцінками французької дослідниці Сільвії Жаглан, хоча і являла собою до початку 1989 року дещо виснажену та догматичну партію, проте вона найбільш успішно висловлювала інтереси африканерів, міського середнього класу та буржуазії. Зміни не заставили довго чекати. В серпні 1990 року на з'їзді НП в провінції Натал Ф.де Клерк оголосив, що партія відкриває доступ до своїх лав небілим членам суспільства та закликав вступати до партійних альянсів білих, чорних і кольорових мешканців.

Підкреслюючи об'єктивну необхідність перетворень та змін у зовнішній політиці, Південноафриканська радіокорпорація (ПАРК), зокрема, зачала, що Ф.де Клерк відважився на проведення

оголошених ним реформ не тому, що хотів сподобатися США та Заходу, а тому, що усвідомлював, що апартеїд як система, більше не працює. У зазначеному коментарі експертів зверталася увага на те, що Президент країни «постійно проводить аналогію між апартеїдом і тотальним комунізмом, системами, які однаково гальмують розвиток та не мають ані морального, ані економічного виправдання» [1].

З огляду на події, які відбувалися, південноафриканська дипломатія отримала найважливіше завдання. Прорив міжнародної ізоляції Південної Африки стає головним напрямом діяльності МЗС ПАР у ці роки [2]. Успіхи південноафриканської дипломатії на міжнародній арені співвідносилися до просування шляхом демонтажу апартеїду та створення сприятливого міжнародного іміджу для будівництва в середині країни багаторасового демократичного суспільства. Це в кінцевому рахунку сприяло встановленню миру та спокою загалом у всьому південноафриканському регіоні [3].

На підтвердження зазначеної тези варто привести окремі положення циркулярного листа МЗС ПАР, направленою закордонним місцям у жовтні 1991 року. Південноафриканські дипломати були зобов'язані жорстко дотримуватися принципу пріоритетності внутрішніх проблем над зовнішніми, не втягуватися в полеміку щодо питання санкцій, політики тієї або іншої країни стосовно ПАР та завжди пам'ятати, що авторитет у світі потрібно завойовувати головним чином вмінням вирішувати внутрішні проблеми своєї держави.

У директивах, що доводилися до співробітників закордонних дипломатичних місій ПАР, закликали до готовності йти на розумні компроміси, адекватного реагування на зміни у світі та навколо Південної Африки. Дипломатам пропонувалося відмовитися від колишньої прямоти, яка могла б тепер лише завдати. Опираючись на цю установку «зміни епох», керівник групи інтересів Південної Африки у СНД (майбутній Посол ПАР в Росії) Херріт Олів'є заявив, що на даному етапі мета південної Африки - мати стільки друзів, наскільки це можливо, розповсюджувати свій вплив на скільки вистачить зусиль. За його словами, Південна Африка крокує туди, куди ведуть її національні інтереси.

Президенту ПАР Фредеріку де Клерку та його оточенню знадобилося п'ять місяців з вересня 1989 року по лютий 1990 року, для того, щоб після приходу до влади розробити і теоретично обґрунтувати принципово новий курс внутрішньої та зо-

внешньої політики держави, а також оприлюднити план демократичних реформ. Після цього, з лютого 1990 по грудень 1991 року, президентська команда та керівництво правлячої Національної партії наполегливо працювали над створенням політичної та соціальної бази для скликання і початку роботи Конвенту за демократичну Південну Африку (КОДЕСА). Головним покликанням цієї платформи стало згуртування основних політичних сил країни навколо складного, повного протиріч переговорного процесу щодо майбутнього ПАР. Активною у цьому плані була особиста переписка між Н.Манделою та Ф.де Клерком (див. додаток №1).

Сьогодні можна констатувати, що підсумки цієї політики виглядали доволі скромними. Форуму вдалося виробити лише Декларацію про наміри та в загальних рисах досягти домовленостей про порядок ведення багатостороннього переговорного процесу щодо головних питань нового демократичного нерасового устрою Південної Африки.

Для того, щоб говорити про тогочасний розклад політичних сил у ПАР, потрібно згадати, як виглядав КОДЕСА на початку у грудні 1991 року. В роботі Конвенту взяли участь 19 суб'єктів переговорного процесу, зокрема 1) уряд ПАР, 2) уряди чотирьох незалежних бантустанів (Бопутатсвана, Транскей, Венда, Сіскей), 3) 14 політичних партій та рухів (АНК, Демократична партія, Індійський конгрес провінції Натал, Індійський конгрес Трансвааля, партія свободи «Інката» (ПСІ), Лейбористська партія, Національна партія, національний рух Іньяндза, Національна народна партія, Об'єднаний народний фронт, Партія солідарності, Південно-Африканська комуністична партія (ПАКП)). Така зовнішня багатобарвність КОДЕСА не означала великого різномайття думок та позицій. Фактично учасниками переговорів було створено три основні блоки, які гуртувалися навколо НП на чолі з Ф.де Клерком, АНК, керованого Н.Манделою та ПСІ М.Бутелезі.

Поза КОДЕСА залишилися Панафриканський конгрес (ПАК) та Консервативна партія з 23 громадськими організаціями, які не були готові до розумних компромісів, тобто чорні і білі екстремісти. Проте до кінця року обидві політичні сили під тиском громадськості були вимушені все ж таки вступити в переговори з урядом Преторії (зрозуміло, кожна сама по собі) щодо напрацювання умов, за яких вони змогли б долучитися до багатостороннього переговорного процесу в рамках КОДЕСА.

У грудні 1991 року учасники форуму, усвідомлюючи свою відповідальність у цей історичний період, зобов'язалися: 1) перетворити Південну Африку на єдину державу, вільну від апартеїду та всіх інших форм дискримінації; 2) працювати над будівництвом у ПАР вільного, відкритого суспільства на засадах демократичних цінностей, в якому кожен південноафриканець буде захищений законом; 3) покращити якість життя людей, гарантувати розвиток особистості, забезпечити рівні можливості та соціальну справедливість для всіх; 4) створити сприятливі умови для мирних конституційних змін, викорінюючи насильство, страх та нестабільність; 5) започаткувати процес розробки та прийняття нової демократичної, нерасової конституції ПАР.

Отже, достатньо одного швидкого погляду на тогочасну ситуацію в ПАР, щоб переконатися, як далеко були сторони від досягнення поставлених цілей. Більше того, за всіма принциповими питаннями загострюється вперта боротьба, в основі якої лежить прагнення її учасників відвоювати собі більший шматок влади в нерасовій і багатопартійній Південній Африці.

Національна партія та громада білого прошарку населення країни в цілому стоять за те, щоб 51 відсоток голосів, отриманих під час голосування в КОДЕСА не мали б означати 100 відсотків влади. Для цих людей період, який розпочався знаменитим виступом Ф.де Клерка 2 лютого 1990 року, став новим етапом боротьби, у ході якої планувалося загнати АНК у «глухий кут» та заручитися міжнародною підтримкою реформ, які фокусувалися в основному на розподіленні влади.

На початку Ф.де Клерк зовсім не переймався тим, щоб у ході перетворень забезпечити повну справедливість та свободу для всіх громадян країни. Проте, під тиском демократичних сил на чолі з АНК, його уряд був вимушений задля відновлення переговорів погодитися з вимогами щодо «проведення виборів до Конституційної асамблеї після створення перехідного виконавчого комітету, який має контролювати армію, поліцію, фінанси, зовнішні справи». Однак за цих умов Ф.де Клерк проявив себе як жорсткий професійний політик з рішучістю зберегти права та привілеї білих південноафриканців та досягти того, щоб в процесі передачі політичної влади демократично обраному уряду, який, як він розумів, навіть з демографічної точки зору буде складатися з представників чорної більшості (співвідношення між чорним та бі-

лим населенням у 5:1 у 1980 році збільшиться до 8:1 до 2000 року), збереглося би недоторканим або майже недоторканим економічне панування білої громади ПАР. Йому потрібен був такий розподіл влади, коли у руках білих по-старому залишалися б основні важелі правління. Ось чому підсумки референдуму серед білих у березні 1992 року Президент сприйняв як мандат на запровадження жорстких торгів від імені білого населення, а не як можливість досягнення примирення з чорними південноафриканцями.

У цей період криза в країні, викликана системою апартеїду, настільки загострилася, що Президент Ф.де Клерк та очолюваний ним уряд були змушені проводити перетворення, які в країні стали неминучими. На початку, як свідчать події, уряд мав наміри провести відносно незначні зміни. Планувалося не торкатися так званої економічної влади білих південноафриканців, а також зберегти в їхніх руках основні політичні важелі. Ці перетворення набули реального характеру тільки завдяки активним діям опозиційних сил.

Вплив внутрішніх та зовнішніх економічних факторів та політична боротьба, яка тривала в країні за права чорного населення, призвели до того, що програма дій Президента на той час суттєво відрізнялася від тієї, яка проводилася з лютого 1990 року. Головним звинуваченням правих білих сил проти Ф.де Клерка у той період стало те, що він фактично діяв за порядком денним, визначеним АНК. І це не перебільшення [4].

Зі свого боку, керівництво АНК та ПАКП вже дійшли висновку, що в тогочасних умовах, в яких перебувала Південна Африка, їм не вдасться змінити владу революційним шляхом [5]. Саме тому в основу їх тактики у цей період було покладено принцип дво-векторності. АНК одночасно вів жорсткі переговори з урядом з метою тиску на офіційну владу та вживався сильний тиск на білу громаду країни, з іншого - Конгрес тиснув на ПСІ та вождів п'яти бантустанів, які не підтримували АНК.

За таких умов важко було знайти розумну альтернативу мирному врегулюванню існуючої політичної кризи. Адже єдиною реальною альтернативою могло стати продовження та ескалація громадського збройного протистояння з кровопролиттям та знищенням національної економіки. Ця перспектива не приваблювала ні чорне, ні біле населення ПАР. Проте, вірогідність виникнення громадянської війни була досить великою з таких

двох головних причин. По-перше, у випадку, якщо б чорне населення зрозуміло, що його очікування проігноровано і ліквідація системи апартеїду не відбудеться, то за цих умов військовий конфлікт міг би вибухнути з новою потужною силою. По-друге, якщо більшість білого населення вирішила б, що їхні політичні та економічні інтереси порушуються настільки, що для свого захисту їм необхідно ризикувати власним життям. Тобто лідери обох таборів достатньо глибоко розуміли необхідність обопільних компромісів задля уникнення громадянської війни, про це красномовно йдеться у переписці між Адміністрацією Президента ПАР Ф.де Клерка та офісом Голови АНК Н.Манделою (див. додаток №2).

Вступивши в переговори з представниками чорних південноафриканців, білі лідери ПАР опиралися також на історичний досвід інших африканських країн. Зокрема на кенійський сценарій, де свого часу створення, до речі, не без допомоги англійської «сікріт інтеліженс сервіс», багаторасової партії «Бланделла», забезпечило безболісний перехід влади до чорних за умов збереження інтересів і білого населення країни [6]. Зімбабве та Намібія на більш пізньому етапі стали аналогічними прикладами. У цей непростий для країни час Н.Мандела та інші помірковані діячі керівництва АНК чітко уявляли собі, що внесок білого населення у соціально-економічний прогрес Південної Африки, як до речі і в інших африканських державах, є незамінним на довгі роки. Для прикладу наведемо цифри. У випадку, якщо б економіка ПАР розвивалася такими самими темпами, як у 50-ті роки 20 століття (5% на рік), то доходи найбідніших прошарків населення, які складають 40 відсотків країни, подвоїлися б протягом 2-3-х років без падіння доходів інших груп населення [7].

Проте проблема погіршення становища в країні все-таки залишалася актуальною. Побоювання викликали праві сили, здатні дестабілізувати ситуацію в ПАР як з чорної, так і з білої сторін. Зокрема, це Африканерський рух спротиву (організація білих африканерів) та Рух «Партія свободи Інката» (чорне населення тогочасних бантустанів Квазулу та Натал).

Праві білі й сьогодні спираються в основному на мало- та середньозабезпечені прошарки населення, яке в результаті ліквідації апартеїду втратило набагато більше, ніж представники великого бізнесу, позиції якого виявилися майже недоторканими. А у той час без конструктивної програми

ймовірність контролювати ситуацію в країні залишалася вкрай низькою. Політичні та економічні проблеми, які накопичилися мали вирішуватися саме у тому напрямку, в якому вони вирішувалися, тобто шляхом переговорів та взаємних поступок.

Погіршення соціально-економічного становища чорного населення також призводило до погіршення ситуації в країні. За умови щорічного приросту населення на 5 відсотків, економічні темпи зростання у цей період склали менше 1 відсотка. Швидко зростало безробіття, гостро відчувалася нестача житла, стрімко погіршувалася ситуація в системах освіти та охорони здоров'я. Далеко не останнє значення мали та й досі продовжують відігравати етнічні мотиви серед самої чорної спільноти країни. Зокрема, в керівництві АНК більшість, включаючи Н.Манделу, була представниками південноафриканського племені коза, яке є третім за чисельністю етнічним угрупованням, що населяло бантустан Транскей та Сіскей. Коза в основному є міськими жителями, на відміну від етнічної групи зулу, яка в основному проживала в сільській місцевості, але зустрічалася й серед робітничого прошарку в провінціях Натал та Квазулу (тепер Квазулу-Натал). Зулу, сільські мешканці - мисливці мали нижчий матеріальний достаток й освітній рівень на відміну від зулусів-робітників з Натал. Зулу - найбільший за чисельністю етнос Південної Африки. Загалом чорне африканське населення Південної Африки складається з народностей групи банту - коза, зулу, тсвана, суто, тсонга, свазі, шанган, дебеле, а також бушменів та готтентотів [8]. Після цих груп останньою за чисельністю є біла громада країни, яка складає приблизно 5 млн. осіб [9].

Отже, зулуси-робітники активно підтримували АНК, у той час, як зулуси-селяни завжди являли собою головну базу ПСІ. Посилення суперництва між АНК та Інкатою можна віднести до середини 80-х років 20-го століття, коли лідер Інкати М.Бутелезі дійшов згоди з англомовними білими, яких було багато в Натал, та місцевою сильною азійською громадою про розподіл влади в межах цієї провінції [10]. Для цього він мав заручитися підтримкою не тільки в Квазулу, але й в провінції Натал загалом. Суперництво між чорними призвело до справжньої війни, яка за декілька років забрала з обох боків понад п'ять тисяч людських життів. Не дивлячись на жорстоку боротьбу, М.Бутелезі так і не знайшов необхідної підтримки [11].

У липні 1990 року, оголосивши рух Інката політичною партією, він переносить епіцентр бороть-

би до Трансваалю, при цьому він отримує визнання за собою статусу загальнонаціонального лідера, в чому йому було відмовлено в Натал.

Окрім цього, за оцінкою англійського інформаційного бюлетеня «Африка конфіденшл», політичному союзу між НП і АНК продовжував загрозувати утворений, але ще не оголошений тоді альянс між правими білими, Інкатою та іншими консервативними організаціями чорних, такими, наприклад, як Асоціація незалежних реформаторських церков ПАР [12].

Важливий вплив на розклад політичних сил в ПАР у цей період мало також аграрне питання. Враховуючи те, що в бантустанах проживало майже половина чорного населення країни, на долю якого припадало 17 млн. га. родючих земель, які належали 60 тисячам білих фермерів, стає зрозумілим, в який спосіб праві екстремісти, виступаючі проти політики перетворень уряду Ф.де Клерка, вербували до своїх лав найбільш рішучих прихильників серед білих фермерів [13]. З огляду на це, АНК включив аграрне питання до програми досліджень, яку розпочав проводити Центр вивчення проблем розвитку в університеті Західного Кейпа з метою розуміння реальної ситуації в сільській місцевості та протидії намірам правих.

АНК також почав активно зміцнювати контакти із створеним у 1987 році Конгресом традиційних вождів, що об'єднав майже половину з 670-ти лідерів племен всієї Південної Африки, не дивлячись на вороже ставлення до нього 102-х вождів зулуських племен, тобто прихильників М.Бутелезі.

За цих обставин, Інката поступово почала втрачати свою вагу навіть у традиційних районах впливу. За опитуваннями громадської думки, на той час Інката могла б залучити на свою сторону не більше 20 відсотків мешканців в провінції Натал і 2-3 відсотки по всій країні. Ця партія як фактор дестабілізації зберігала якийсь час своє значення, але як політична сила швидко руйнувалася [14]. Зразу після цього її лідер різко змінив курс, керівництво визнало свої старі помилки, і партія долучилася до альянсу з АНК в якості «молодшого партнера».

З середини 1992 року в ПАР з'явилася ще одна невирішена проблема, яка з 1910 року не стояла на порядку денному устрою держави. Це питання федерального або унітарного характеру устрою нової нерасової держави Південно-Африканська Республіка. На початку 20-го століття чотири провінції, які користувалися досить широкою автономією, зробили вибір на користь утворення унітарного

Південно-Африканського Союзу. Принцип унітаризму завжди був одним з основних у програмі Національної партії. Однак з 1987 року керівництво НП виступило за модель федеративного типу розбудови держави, яка б вміщувала ефективні гарантії для расових та етнічних меншин.

За федералізм були також лідери низки бантусів та ПСІ, які бажали розіграти етнічну карту. Натомість АНК та його прибічники були схильні бачити нерасову ПАР унітарною державою. Проте, боротьба з питання майбутнього устрою країни приховувала в собі ще одну небезпеку, на яку міг наразитися КОДЕСА. На той час справа не дійшла до сепаратистських проявів, але схильність до них вже виявляли білі екстремісти. Вони прагнули створення особливої держави для африканерів – фолькстаата, а низка лідерів Бупутатсвани, таємно мріяли про об'єднання на етнічних засадах з країною Ботсвана.

Не дивлячись на все переплетіння та складнощі тогочасного політичного ландшафту країни, учасники КОДЕСА були приречені домовлятися між собою з питання державного устрою майбутньої ПАР. У цьому були зацікавлені ділові кола, ліберальна інтелігенція та у цілому змучене від нестабільності суспільство. В цьому контексті проро-

чими виявилися слова колишнього голови торгово-промислової палати ПАР Раймонда Парсонса, який зазначав, що для південноафриканського регіону багато чого поставлено на карту і КОДЕСА знову має активізувати свою роботу. Домовлятися все рівно доведеться, тому краще, якщо це стане до того, як ми самі зруйнуємо нашу країну.

Ендрю Кенні в англійському виданні «Спектейтор» змалював такий сценарій майбутньої ПАР. В країні має відбутися розподіл сфер впливу між трьома головними політичними силами: АНК, НП та великим бізнесом. Він вважав, що НП, ймовірно, зможе під час перехідного періоду забезпечити адміністративний контроль через держапарат, великий бізнес – надасть режиму промислову та фінансову підтримку, а АНК допоможе відкрити шлях до міжнародного визнання та забезпечить контроль над чорним населенням країни. Згідно з цим сценарієм, Н. Мандела мав стати главою держави, а партія свободи Інката - отримала також свою частку [15]. Цей прогноз, як ми вже знаємо, підтвердять квітневі вибори 1994 року.

Перспективи використання результатів дослідження полягають у необхідності відтворення об'єктивного розкладу політичних сил в Південно-Африканській Республіці на початку 90-их років.

ПОСИЛАННЯ:

1. Асоян Б., ЮАР у порога цивілізованого мира, «Международная жизнь», №4, 1991 г.
2. Журнал «Компас» (БП) №224, 20 листопада 1991 р.
3. Хазанов А., Война в Анголе. Постскриптум, «Международная жизнь», №10, 1991 г.
4. «Africa Economic Digest», 1990, November, 12, p.12.
5. «Africa Confidential», 1990, May, 18, p.1-2.
6. «Washington Post», 1990, March, 13, p.8.
7. «International Herald Tribune», 1990, August, 8, p.2, 44
8. «Народы Африки», под редакцией А.Ольдерогге и И.И. Потехина, М.1955.
9. «Reuter», Harare, 1990, August, 12.
10. «Vital Speeches of the Day», 1990, p.469-470.
11. «Observer», 1990, September, 16, p.19.
12. «Africa Confidential», 1990, May, 18, p.1-2.
13. «International Herald Tribune», 1990, August, 8, p.2, 44
14. «Азий и Африка сегодня», №№9, 10, 1995 г.
15. «Spectator», 1990, August, 18, p.14-16.

Додатки:

1. Копії особистої переписки між Н. Манделою та Ф. де Клерком.
2. Копії офіційного листування між Адміністрацією Президента ПАР з офісом Голови АНК Н.Мандели.

Public Media Observations on Botswana

and of first day of Botswana shattered atmosphere of
 binhami that had been created and marked
 the start of "real" negotiations.
 Botswana will survive battle. But last night's battle
 showed that the front is going to fight hard and
 lose to duty - and the ANC will back out equally
 viciously if it feels it is being like a pincener.
 Front put ANC on the spot with its out-of-the-blue
 proposal for far-reaching short-term changes to
 the Stone Club of Parliament and the secret use
 - Star editorial 21/12/91

^ ^ ^
 The IFP is raising quibbles at every available
 opportunity.
Botswana was even prepared to offer the King an
opportunity to address the meeting
 It is fair to entertain that the party might be seeking
 to raise its profile in the multi-party process by raising
 unnecessary objections. It is fair to say that people

who want a peaceful solution as soon as possible
 are sick and tired of quibbling which frustrates that
 aim. Star editorial 23.12.91

disagreement
 ^ ^ ^
 Treason was something much deeper than a difference
 over the status of MK & Azania. It was a
 warning from Black SA. to white SA.
 Friday 20/12 marks the moment at which Black SA
 came of political age. It did so on its own terms
 de Klerk made a fundamental error. He used the
 final speaking opportunity granted to him
 magnanimously by the ANC, to lecture and threaten
 the ANC in the terms of a headmaster admonishing
 an errant child.
 Many present who felt it distasteful, felt that
 had overstepped bounds of public debate, that
 he became too personal in his attack
 but my Mr's anger was genuine.

CONVENTION FOR A DEMOCRATIC SOUTH AFRICA

African National Congress

51 Plein Street
 Johannesburg 2001
 P O Box 61884
 Marshalltown 2107

Tel: (011) 330-7000
 Fax: (011) 333-9090
 Telex: 421252

OFFICE OF THE PRESIDENT

13 September 1992

Mr F. W. de Klerk
 The State President
 Pretoria
 0001

Fax telefax : 012 342 2947 (R)
 012 323 8866 (W)

Dear Mr De Klerk

I refer to the public statement you made on 9 September 1992 in
 the context of the Bisho massacre, and the statement released by
 the National Working Committee of the ANC on 10 September 1992.

More specifically, the National Working Committee of the ANC
 noted your call for an urgent meeting between a government
 delegation led by yourself and an ANC delegation to be led by
 myself.

In this regard, the National Working Committee of the ANC decided
 that we are prepared to participate in such a summit. However,
 it would be a disaster for the country as a whole if it failed
 to produce concrete results. It is therefore necessary that the
 proposed summit be preceded by thorough preparations through the
 present channels existing between your government and the ANC.

I wish to ensure that there are no misunderstandings between us
 about the process. The channel between your Mr Roelf Meyer and
 Mr Cyril Ramaphosa has so far concerned itself with arriving at
 an understanding about the content of your response to the issues
 raised in the statement of the National Executive Committee dated
 23 June 1992 and in the memoranda exchanged between the
 government and the ANC. It is crucial to the process that they
 should complete this task as part of the preparations for the
 proposed summit.

You are no doubt aware that the issues of the release of the
 remaining political prisoners and concrete measures to implement
 the recommendations of the Goldstone Commission with regard to

The People Shall Govern!

curbing the violence need to be seen to be carried out. This
 would include steps to ensure there is a climate of free
 political activity throughout South Africa, including the so-
 called self-governing and independent territories.

Unless these issues are resolved satisfactorily, preparations for
 the proposed summit will be fatally flawed and incomplete.

On this basis, we propose therefore to expand the task of the
 existing channel to include other aspects which would thoroughly
 and effectively prepare for the proposed summit.

In conclusion, I wish to draw your attention to pronouncements
 by leading officers of your army - statements which are
 calculated to heighten tension, are party political in nature,
 totally unsubstantiated and extremely harmful to the process of
 peaceful resolution of the crisis facing our country. I refer
 in particular to the recent statement by the Chief of the Army,
 Lieutenant-General Meiring which alleges that Umkhonto We Sizwe
 has plans underfoot to assassinate Brigadier Gqozo. I need not
 remind you that it is the same Lt-General Meiring who publicly
 defended Battalion 32 and stated that it would not be disbanded
 when the Goldstone Commission recommended this course of action.

Yours sincerely

N. Mandela
N. R. MANDELA
 PRESIDENT

 Die Staatspresident
 The State President
 Fickburg

16 September 1992

Mr N R Mandela
 President of the African National Congress
 P O Box 61884
 MARSHALLTOWN
 2107

Dear Mr Mandela

Thank you for your letter received per fax on the morning of 14 September 1992.

It is my conviction that the state of violence in our country and particularly certain recent occurrences resulting in the loss of life, have made it imperative for us to meet urgently to discuss violence related issues; to give new direction and impetus in the search for solutions; and to fulfill our obligation to our people by becoming personally involved in the exchange of ideas. This approach does not provide for the setting of preconditions.

The original reaction from the ANC left the impression with me that you were in broad agreement with this approach. Your letter on Monday, however, seemed to indicate that you would be prepared to meet me only after a number of wide ranging issues have been resolved. This was followed by the publication in Tuesday's Star of an interview in which you revealed a much more flexible approach. The Government publicly welcomed your approach.

In the meantime, ideas on the meeting have been exchanged through Messrs Ramaphosa and Mevet. Bearing in mind the discussions that have already taken place between them, newspaper reports and other communications, I now formally propose that we meet on a date which should be settled within the next 48 hours by Messrs Ramaphosa and Meyer. They can also attend to the practical arrangements such as the agenda, venue and other details.

-2-

I agree that proper preparations should be made for the meeting and therefore that delegations led by them, should attempt to complete the record of understanding before the meeting. Should they fail to do so, the outstanding items should be dealt with at the meeting itself. I am confident that agreement can be reached on the record of understanding but cannot agree to make the fact of our meeting dependent on that.

I am looking forward to an early and positive reply.

Yours sincerely

 F W DE KLERK

 Die Staatspresident
 The State President
 Fickburg

2 July 1992

RECEIVED 02 SEP 1992

To: Mr Nelson Mandela
 President of the African National Congress

Dear Mr Mandela

I acknowledge receipt of your memorandum dated 26 June 1992. However, an exchange of memoranda is no substitute for face-to-face talks. I was therefore disappointed that you did not accept my invitation to immediate discussions. Every day that is lost will make the resumption of the process more difficult and may lead to the loss of further lives.

Annexures A-F contain observations relevant to issues raised in your memorandum and elaborations on issues dealt with in this letter. There are however a number of fundamental issues which need to be addressed urgently at a meeting between us.

1. VIOLENCE

Contrary to the ANC's accusations, the Government has not, and will not plan, conduct, orchestrate or sponsor violence in any form whatsoever against any political organisation or community. The lie that the Government is sponsoring and promoting violence remains a lie no matter how often it is repeated. Where

African National Congress

 OFFICE OF THE PRESIDENT

9th July, 1992

To: Mr. F. W. De Klerk
 State President of the Republic of South Africa.

Dear Mr De Klerk

I acknowledge receipt of your reply dated 2nd July, 1992.

It is unfortunate that your reply has not addressed the issues I raised in my memorandum of the 26th June, 1992. Instead, you deliberately obscure matters.

It appears that we are all agreed that South Africa faces a serious crisis. When it comes to charting a way out of the crisis, however, it is clear that there are hardly any points of convergence.

This is particularly so because you have chosen to elevate a number of peripheral issues to the status of "fundamental" ones, while relegating those of critical significance to a secondary place. The matter is made worse by the factual inaccuracies, distortions and blatant party political propaganda involved in the manner in which you raised these so-called fundamental issues.

To call for face-to-face talks in such a situation is entirely unacceptable. We would sit down to do no more than haggle about what should constitute the agenda of such talks, rather than the serious business of taking our country to a democracy and developing firm foundations for curbing and eliminating violence.

Reaffirmations about your commitment to a negotiated resolution to the South African conflict need to be supported by stating positions which offer the potential to break the deadlock.

Samoilova L.I. Positioning of internal political forces in the Republic of South Africa on the eve of first democratic elections in 1994 / Diplomatic Academy of Ukraine under the MFA of Ukraine

This article discusses main directions of the political situation in South Africa and the region on the eve of first democratic elections in 1994. It tracks changes that took place at that time and that were aimed at the democratization of the South African society, as well as the prevention of the civil war between white and black population in the Republic of South Africa (RSA). The article examines possible models of political system before the elections and analyzes the innovative approaches to solve internal socio-economic and foreign policies.

Keywords: CODESA, African National Congress, Inkatha Freedom Party, National Party, Bantustan, Volkstaat, international isolation.

Самойлова Л.И. Расстановка внутривнутриполитических сил в Южно-Африканской Республике накануне первых демократических выборов 1994 года / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины

В статье анализируются основные направления развития политической ситуации в Южной Африке и регионе накануне первых демократических выборов 1994 года, отслеживаются изменения, которые состоялись в стране и были направлены на демократизацию южноафриканского общества и предупреждения братоубийственной войны между белым и черным населением Южно-Африканской Республики (ЮАР). Рассматриваются возможные варианты политического устройства перед выборами, анализируются принципиально новые подходы лидеров к решению внутренней социально-экономической и внешней политики страны того времени.

Ключевые слова: Конвент КОДЕСА, Африканский национальный конгресс, Партия свободы Инката, Национальная партия, бантустан, фолькстаат, международная изоляция.

Стаття надійшла до редакції: 12.09.2016

Рекомендовано до друку: 20.12.2016